

Друковані документи з історії України

У XVII ст. з друкарні Києво-Печерської лаври вийшло багато видань, які були взірцями високої книжкової культури. Поряд з традиційним богословським чи близьким до нього змістом українські стародруки віддзеркалюють події історичного, літературного, філософського та релігійного характеру.

Друга половина XVII ст. в історії України позначена визвольною боротьбою нашого народу проти шляхетської Польщі, турецькими нападами та возз'єднанням із Росією, що відобразилося в одному зі стародруків того часу, який зберігається у відділі колекцій рідкісних видань та рукописів ЦНБ Харківського Національного університету ім. В. Н. Каразіна.

Оскільки книга не має титулу, вона починається з «Оглавления вещей обретающих в книжище сей» і в бібліографічних покажчиках відома під назвою «Постановление от его Царского Величества з Войском Запорожским року 1659». Збірка включає переказ царського указу 13. 01. 1657 р. про обрання нового гетьмана і виклад акту виборів Юрія Хмельницького за його підписами й усієї ради; текст «статей» 1654 р. Б. Хмельницького в редакції, запропонованій російським урядом під час російсько-українських переговорів 1659 р.; тексти Переяславських статей того ж та присяги новообраного гетьмана Юрія Хмельницького і виборчої ради.

Збірка документів стосується його гетьманства і стоїть дещо осібно серед видань XVII ст. Вона мала тоді велике державне значення і тому для швидкого її розповсюдження було використано друкарський верстат. Відомостей про тираж видання немає, в усіх, без винятку, його примірниках бракує титульного аркуша. Часом виходу з друку дослідники вважають кінець 1659 – початок 1660 р.

У праці Я. Запаса та Я. Ісаєвича «Пам'ятки книжкового мистецтва: Каталог стародруків на Україні» (Львів, 1981) згадуються три примірники характеризованого видання. Вони зберігаються в Російській державній бібліотеці, Державному історичному музеї (Москва) та в НБУВ. ЦНБ Харківського національного університету ім. В. Н. Каразіна у цьому переліку не називається, хоча також зберігає один примірник.

На відміну від інших трьох примірників, наша «книжиця» має незвичайний рукописний титул: у витончено розмальований картуш внесено назву видання, яка відрізняється від загальновідомої, а саме:

«Пункты или статьи, каковы постановлением Его Величества великого государя царя и великого князя Алексея Михайловича всея Великия и Малыя и Белья России самодержца даны в пришествии в подданство Российскому императору Малороссийского Гетмана Богдана Хмельницкого з Войском Запорожским, первые 7162 году, то есть 1654, а потом вновь прибавлены в бытность Малороссийского гетмана Георгия Хмельницкого 7167 года, то есть 1659 года» (правопис оригіналу. – В. Р.).

Примірник ЦНБ своєрідний не тільки за титульним аркушем – на нижньому його березі є рукописна помітка: «Тимофея Калинського». Ця позначка, на нашу думку, є автографом і означає належність «книжиці» Т. Калинському, громадському діячеві початку XIX ст., вихованцю Києво-Могилянської академії, депутату чернігівського дворянства, автору кількох неопублікованих історико-юридичних записок і до того ж неабиякому художникові. Можна припустити, що й титул на нашому примірнику рідкісно-го видання XVII ст. намалював його власник.

Виникає питання, як видання потрапило до книгозбірні? У бібліотечних анналах певних свідчень про це не збереглося, проте, спираючись на відомості, наведені в праці М. Горбаня «Записки о Малой России» О. Шафонського (окремий відбиток), повторимо, що «часть из рукописей относительно Малороссии доставлены в библиотеку здешнего (тобто Харківського. – В. Р.) университета директором училищ Черниговской губернии, статским советником М. Е. Марковым».

М. Є. Марков, член Харківського товариства наук, дарував книги Харківському університету, про що свідчать його листи: «... впрочем, у меня недавно был полный гербовник всех фамилий дворянских польских, который я в прошлом году подарил Харьковскому университету с другими разными книгами».

Ось такі відомості приховуються за скромним маргінальним написом на примірнику рідкісного українського стародруку.

*Віра Репринцева,
завідділом колекцій рідкісних видань та
рукописів ЦНБ Харківського Національного
університету ім. В. Н. Каразіна*

© Репринцева В., Київ, 2000